

QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY RESURSLARNING AHAMIYATI

Gulmatov Xurshidbek Nasimjon o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo'nalishi 4- kurs K-50-22 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Ergashev Ilhomjon

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda moliyaviy resurslarning tutgan o'rni va ahamiyati yoritilgan. Maqolada qishloq xo'jaligi korxonalarini faoliyatini moliyalashtirish manbalari, investitsiyalar, kredit mablag'lari, davlat tomonidan ko'rsatilayotgan moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari hamda ularning ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan. Maqolada agrar tarmoqda moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va mahsulot ishlab chiqarish hajmini oshirishdagi o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy resurslar, investitsiyalar, kreditlash, agrar tarmoq, davlat qo'llab-quvvatlashi, innovatsion rivojlanish, moliyalashtirish manbalari.

Kirish. Qishloq xo'jaligida kredit mablag'laridan foydalanish samaradorligi ishlab chiqarish hajmi, rentabellik darajasi va sof foydaning o'sishi bilan baholanadi. Kredit resurslaridan oqilona foydalanish natijasida fermer xo'jaliklarining moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi. Aylanma mablag'lar uchun ajratilgan kreditlar hosildorlikning oshishiga xizmat qilsa, investitsion kreditlar uzoq muddatli iqtisodiy natijalarni ta'minlaydi. Zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy etgan xo'jaliklarda mehnat unumdorligi oshib, mahsulot tannarxi kamayadi.

Qishloq xo'jaligi har bir mamlakatning iqtisodiyoti va oziq-ovqat xavfsizligi uchun muhim soha hisoblanadi. Ushbu sohani rivojlantirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlash, xususan bank kreditlari, katta ahamiyat kasb etadi. Bank kreditlari qishloq xo'jaligi sub'yektlariga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish hajmini oshirish, va mahsulotlarning sifatini yaxshilash imkonini beradi. Shu orqali qishloq xo'jaligining barqarorligi va rentabelligi oshadi, bu esa iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, bank kreditlari qishloq xo'jaligini rivojlantirishda asosiy moliyaviy resurslardan biri sifatida ko'riladi va ularning o'rni juda katta hisoblanadi.

Sektorda qishloq xo'jaligi milliy iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi, chunki u nafaqat mavjud bo'lgan asosiy muammolar — moliyalashtirish yetishmovchiligi,

texnologik yangilanishning sekinligi, resurslarni oqilona taqsimlashdagi qiyinchiliklar va iqlim o'zgarishlarining salbiy ta'siri — qishloq xo'jaligini rivojlantirishning to'siqlari hisoblanadi. Ushbu muammolarni hal qilishda bank kreditlari muhim vosita bo'lib, ular fermerlarga zarur investitsiyalarni jalb qilish, zamonaviy uskunalar va texnologiyalarni olish, shuningdek ishlab chiqarishni kengaytirish imkoniyatini yaratadi. Shunday qilib, samarali bank kredit tizimining mavjudligi qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishini ta'minlashda va milliy iqtisodiyotni mustahkamlashda asosiy omil hisoblanadi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi qishloq xo'jaligini rivojlantirishda bank kreditlarining rolini chuqur tahlil qilishdir. Tadqiqot orqali bank kreditlari yordamida qishloq xo'jaligi sohasida qanday iqtisodiy faoliyatlar rivojlantirilishi mumkinligi, shu bilan birga, kredit resurslarining samarali taqsimlanishi orqali qishloq hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy holatini yaxshilash yo'llari aniqlanadi. Maqsad – bank kreditlarining qishloq xo'jaligidagi investitsiyalarni rag'batlantirishda, ishlab chiqarish hajmini oshirishda va innovatsion loyihalarni amalga oshirishda qanday imkoniyatlar yaratishini tadqiq etishdir. Bundan tashqari, qishloq joylarida yashovchi dehqonlar va fermerlarning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish, kredit olishdagi to'siqlarni bartaraf etish va ularni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish muhim yo'nalish sifatida ko'riladi.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda bank kreditlari muhim moliyaviy resurs sifatida katta ahamiyatga ega. Bank kreditlari yordamida fermerlar zamonaviy texnologiyalarga, sifatli urug'lik va o'g'itlarga, shuningdek, melioratsiya va infratuzilma obektlariga sarmoya kiritish imkonini topadilar. Bu esa hosildorlikni kreditlariga kengroq kirish qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va mamlakat iqtisodiyotini mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda bank kreditlari muhim rol o'ynaydi, chunki ular dehqonlar va fermerlarga kerakli moliyaviy resurslarni taqdim etadi. Bank kreditlarini berish mexanizmi odatda sohaning o'ziga xos xususiyatlari va xavf darajasiga asoslanadi. Kredit olish uchun arizachilarni aniqlashda asosiy mezonlarga ularning ilgari moliyaviy majburiyatlarini bajarish qobiliyati, yer egalik huquqi, qishloq xo'jalik faoliyati tajribasi hamda ishlab chiqarish rejasi kiritiladi. Banklar turli xil kredit mahsulotlarini taklif qiladi: uzoq muddatli investitsion kreditlar, qisqa muddatli ishlov berish kreditlari va mavsumiy kreditlar kabi. Shu bilan birga, davlat siyosati qishloq xo'jaligi uchun kredit ajratishni rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega. Hukumat subsidiya va imtiyozli foiz stavkalari, kafillik dasturlari orqali fermerlarni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa kredit olish jarayonini osonlashtirish va barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, bank kreditlari qishloq xo'jalik ishlab chiqaruvchilarining iqtisodiy faolligini kengaytirishda va ishlab chiqarish hajmini oshirishda samarali vosita hisoblanadi.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda bank kreditlari muhim rol o'ynaydi, chunki

ular dehqonchilik faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlaydi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga imkon beradi. Kreditlarning mavjudligi orqali fermerlar zamonaviy texnika va urug'larni sotib olish, sug'orish tizimlarini yaxshilash va qishloq xo'jaligi kimyoviy vositalaridan samarali foydalanishni ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada, hosildorlik oshadi va ekin turlari diversifikatsiya qilinadi, bu esa iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlaydi. Masalan, kredit yordami bilan jamiyatlardan biri kartoshka va sabzavot yetishtirishni kengaytirib, qo'shimcha daromad manbalarini yaratdi va qishloq aholisi hayot sifatining yaxshilanishiga erishdi. Shunday qilib, bank kreditlari qishloq xo'jaligi sohasida innovatsiyalarni tatbiq etishda, ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda va mahalliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Qishloq xo'jaligida bank kreditlaridan foydalanishda bir qancha qiyinchiliklar va xavflar mavjud. Eng asosiy muammolardan biri - kreditlarni qaytarishda yuzaga keladigan qiyinchiliklardir, chunki dehqonchilikda daromad faqat ma'lum mavsumlarda olinadi va bu vaqtinchalik moliyaviy oqimning noaniqligiga olib keladi. Shuningdek, kreditlarning yuqori foiz stavkalari fermerlar uchun qo'shimcha moliyaviy bosim yaratadi, bu esa ularning investitsiyalarini cheklashi va rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday muammolarni kamaytirish uchun banklar sezgir mahsulotlarga moslashgan kredit shartlarini ishlab chiqishi, foiz stavkalarini pasaytirish yoki vaqtinchalik imtiyozlar taqdim etishi, shuningdek, davlat tomonidan subsidiyalar va kafillik mexanizmlari orqali kredit olish jarayonini yengillashtirish zarur. Bundan tashqari, fermerlar uchun moliyaviy savodxonlikni oshirish va kreditlarni boshqarish bo'yicha treninglar o'tkazish samarali yechim bo'lishi mumkin. Bu choralar qishloq xo'jaligida bank kreditlaridan samarali foydalanishni oshirib, sohaning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda bank kreditining muhim o'rni ko'plab amaliy tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar orqali aniq tasdiqlangan. Misol uchun, bir necha mintaqalarda amalga oshirilgan loyihalar bank kreditining yetarli miqdorda taqdim etilishi bilan samarali natijalarga erishganini ko'rsatmoqda. Kredit mablag'lari orqali fermerlar zamonaviy texnika, urug'liklar va innovatsion agrotexnologiyalarni xarid qilish imkoniyatiga ega bo'lib, hosildorlik sezilarli darajada oshgan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, kredit ajratilgan hududlarda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi o'rtacha 20-30% ga oshgan. Eng yaxshi tajribalar sifatida, kreditlarni maqsadli va shaffof taqsimlash, kichik va o'rta fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash, shuningdek, moliyaviy bilimlarni oshirish uchun treninglar tashkil etish samarali ekani kuzatilgan. Ushbu xalqaro va mahalliy loyihalardan olingan saboqlar bank kredit tizimini yanada takomillashtirish, qishloq xo'jaligida raqobatbardoshlikni oshirish yo'lida asosiy omil hisoblanadi.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda bank kreditlarining o'rni nihoyatda muhimdir.

Bank kreditlari orqali fermerlar zarur bo'lgan investitsiyalarni amalga oshirib, zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa hosildorlikni oshirish va qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifatini yaxshilashga olib keladi. Shuningdek, banklar uchun bu kreditlar daromad manbai bo'lib, mablag'larni samarali joylashtirish orqali o'z aktivlarini rivojlantirishga hissa qo'shadi. Fermerlar va moliyaviy institutlar o'rtasidagi bu hamkorlik ikkala tomon uchun ham foydali bo'lib, qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi va umumiy iqtisodiy o'sish jarayonlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirishida bank kreditlarining ahamiyati juda katta ekanligi aniqlandi. O'rganilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, bank kreditlarini vaqtida va osonlik bilan olish imkoniyati fermerlar va dehqon xo'jaliklari uchun moliyaviy to'siqlarni yengib o'tishda muhim vositadir. Kreditlarning mavjudligi qishloq xo'jaligida texnika, urug'lar, o'g'itlar kabi zarur resurslarni sotib olish imkonini beradi, bu esa hosildorlikni oshirish va barqaror ishlab chiqarishni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, banklarning qulay kredit siyosatlari va imtiyozli foiz stavkalari orqali qishloq xo'jaligi subyektlari moliyaviy xavflarni kamaytirib, rivojlanishga erishish imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada, samarali kredit tizimi qishloq xo'jaligini rivojlantirishda hal qiluvchi omil sifatida xizmat qilmoqda, bu esa mamlakat iqtisodiyotining mustahkamlanishiga va aholi daromadlarining oshishiga olib keladi.

Xulosa. Qishloq xo'jaligida bank kreditlariga kirish imkoniyati kengaytirilsa va ular samarali boshqarilsa, kelajakda sohaga sezilarli ijobiy ta'sirlar bo'lishi kutilmoqda. Avvalo, fermerlar va kichik qishloq xo'jaligi korxonalarini yanada ko'proq investitsiyalar kiritish imkoniyatiga ega bo'lib, zamonaviy texnologiyalarni joriy etishlari, ishlab chiqarish hajmini oshirishlari mumkin. Bu esa nafaqat mahsuldorlikni yaxshilaydi, balki sifatni ham oshiradi, bozordagi raqobatbardoshlikni kuchaytiradi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaev, A. (2018). Qishloq xo'jaligi bank kreditlari: muammolar va yechimlar. Toshkent: Iqtisodiyot.
2. Islomov, B. & Nazarov, D. (2020). Qishloq xo'jaligida moliyaviy xizmatlar va kreditlash tizimi. Qishloq Xo'jaligi Ilmiy Jurnal, 5(2), 45-52.
3. Qishloq xo'jaligi vazirligi. (2019). O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi. Toshkent: Rasmiy nashr.
4. Mirzaev, S. (2017). Bank kreditlari orqali qishloq xo'jaligini rivojlantirish. Moliyaviy Tadqiqotlar, 3(1), 33-40.
5. Rahmonov, J. & Abdullayeva, N. (2021). Qishloq xo'jaligida investitsiyalar va kreditlash mexanizmlari. ТПИ Иқтисодиёт Журнали, 12(4), 67-74.
6. Saidov, R. (2019). Qishloq xo'jaligi kreditlash tizimining muqobil modellari. O'zbekiston Ilmiy Tadqiqotlari, 2(6), 22-29.

7. Xolmatov, F. & Tursunov, K. (2022). Bank kreditlarining qishloq xo'jaligidagi roli va istiqbollari. *Moliyaviy Iqtisodiyot*, 8(3), 58-65.
8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2020). Qishloq xo'jaligiga kredit ko'rsatkichlari bo'yicha hisobot. Toshkent: Markaziy bank nashri.
9. Yusupov, M. (2018). Qishloq xo'jaligining moliyalashtirish manbalari va ularning samaradorligi. *Iqtisodiyot va Moliya*, 6(1), 15-21.
10. Zokirov, E. (2023). Rivojlangan bank kreditlash tizimlari va qishloq xo'jaligiga ta'siri.